

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Molnár Endre*

Cím: *Emlékezés a régi Népszínház aranykorszakára*

Forrás: *Szózat*

Bn

(Hely)

1925. 10. 4.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

792

Hely

Népszínház

Idő

'1875/—

Személy

Helyszám

Székesfővárosi háziyomda. 1923

Emlékezés a régi Népszínház aranykorszakára

Amikor még igazi magyar szó és magyar dal hangzott el a színpadról

A Népszínház, amelynek épületében most a Nemzeti Színház játszik, október 15-én lesz ötvenéves. 1875-ben nyílt meg és az elmúlt fél-század alatt igen sok forró hangulatú estének volt a tanuja. Azzal a céllal indult meg, hogy a Nemzeti Színházat a könnyebb, vidámbb, énekes műfajoktól tehermentesítse, sőt megállapodás is történt, hogy a Nemzeti Színház tíz évig nem is fog népszínművet játszani. Az ország első színházának ez aligha is lett volna módjában, mert két legjobb tagját: Blaha Lujzát és Tamássy Józsefet átengedte a fiatal testvérintézetnek. Az akkor még csak félekkora és jó-részt németajkú főváros megmagyarosodásában e két művésznak és a Népszínháznak oroszlanrésze van.

Az új színház, hogy a legszeleesebb rétegek érdeklődését lekösse, a hangos szónak, a magyar dalnak és táncnak a kultiválását tűzte ki céljául és eleinte a népszínmű előadásokra helyezte a fősúlyt. El lehet mondani, hogy a népszínmű a Népszínház első tíz esztendejében élte aranykorát, mert a legjobb írók vetekedtek, hogy a nemzet csalóányának szerepeket írjanak. A leghatásosabb népszínművek akkor keletkeztek és előadóművészekben is a legjelesebb gárda sorakozott a színház köré. A népszínművek mellett a Népszínház az akkor divatos váló operetteknek és látványos daraboknak is te-

ret adott és nem vagyunk igazságtalanok, ha megállapítjuk, hogy ez utóbbiaknak a közelsége nem mindenben volt előnyös hatással a népszínmű további fejlődésére.

A Népszínház akkor volt a legforróbb, legragyogóbb s legzajosabb sikerek színhelye. A fényes diadalok, amelyekhez az akkori virágzó gazdasági viszonyok kedvező adottsága is bőven hozzájárult, túlesaptak az épület falain. A lelkes közönség, melynek jelentős részét az ifjúság adta, nem elégedett meg a színpadi ünnepléssel, a kedvelt színésznők virágésben való fürdetésével, hanem az utcán is elhalmozták őket a kiténtető szeretet és elismerés minden lehető jelével. Kifogták a lovakat és a tüntetők diadalmenetben maguk húzták a művésznőket kocsijukban szállásukra.

A Népszínház virágkora, mely Blaha Lujza mellett olyan ragyogó neveket adott a klasszikus magyar operettszínpadnak, mint Pálmay Ilka, Hegyi Aranka és Kürty Klára, a második negyedszázadban kezdett lehanyatlani és az intézet végre is katasztrófális bukással fejezte be működését. A színház épületébe 1908-ban a hajléktalan Nemzeti Színház költözött és bár a helyiség nem mindenben felel meg a Nemzeti Színház céljainak, azért zajlottak le benne azóta is nagy és őszinte sikerű színházi események. Különösen azok a nemzeti színházi darabok arattak kivé-

teles és elhatározó sikereket, amelyeknek magyar lelke rokonságban volt a Népszínház hagyományával. Eppen azért méltán ünnepli meg a Nemzeti Színház a hajlékot nyújtó Népszínház felszázados jubileumát...

Nemsokára ötven éve lesz annak, hogy a négyezézer lakójú, de már erősen izmosodó és gyors léptekkel magyarosodó Budapesten néhány lelkes ember megalapította a Népszínházat. Nem a mi feladatunk fejtegetni azokat a nemzeti és kulturális érdekeket, melyeket ez a vállalkozás képviselt művelődésünk történetében. Nekünk csak a krónikás szerepe jutott. A visszatekintés a félszázad előtti harcokra, törekvésekre és sikerekre.

Szomorú időket élünk most. A mi életünk csak szenvedésekben gazdag. De nem a sikerekben és a győzelmekben. Mi már csak két irányba nézhetünk: magunk elé és

magunk mögé. Mert hiszen a mult szemlélete és visszaképzése megnyihülést és vigasztalódást jelent. Induljunk hát el azon az úton, mely a mult felé vezet.

Azon az úton, mely a multba kanyarodik vissza, *Kenedich Kálmán*, a Népszínház egykori híres tagja vezet. Ősz szemöldökét összeráncolva, elgondolkozva vállalkozik vezetőnknek.

— *Nagyon sokat lehetne írni a régi Népszínházról* — mondja. — De hát hol is kezdjük?

Talán legelőször az igazgatókról méltóztatna valamit mondani.

— Igen, az igazgatókról... — rendezgetni próbálja magas homloka mögött a gondolatokat. — A legelső igazgató — szólal meg ismét — *Rákosi Jenő* volt. Azután *Erva Lajos* jött. Utána *Porzolt*. Porzolt után — ha jól emlékszem — 1904-ben szegény *Vidor* vette át a vezetést.

— Kedves művész úr, — szólunk közbe — tulajdonképpen miért lett öngyilkos *Vidor*?

— Abban az időben rosszul jövedelmezett a színház. Anyagi zavarokkal küzdött. Minden pletyka ellenére a valóság az, hogy a színház anyagi válsága miatt menekült a halálba.

— Szegény *Vidor* tragikus halála után *Máder Rezső* lett az igazgató. De a színház ekkor már összeomlófélben volt. Akkor azon a címen, hogy a régi Nemzeti Színház tűzveszélyes, az állam a Népszínház helyiségeit bérelte ki színháza részére.

— És milyen volt a régi közönség?

Az ősz színész arcára derut rajzolt a visszaemlékezés. Látszott rajta, hogy szívesen beszél erről a témáról.

— Őh, kérem, a régi közönség egészen más volt, mint a mostani. Akkor mindenkit a népszínművek és a klasszikus operettek érdekelték. Arisztokrata, dzsentrí és iparos egyként járt színházba. A Józsefváros elmagyarosítása különben kizárólag a Népszínházhoz és *Blahánéhoz* fűződik.

— És kik voltak az előadott darabok szerzői? — kérdezzük.

— A hazai szerzők közül főként *Csepreghyre, Tóth Edére* és *Almási Balogh Tihamérra* emlékszem. No, és szinte elfeledtem *Verő Gyulát*, pedig neki különösen nagy sikerei voltak. A zeneszerzők közül főként *Konti Jóska* volt népszerű.

— A színésznők közül *Blaháné, Pálmay Ilka, Hegyi Aranka, Komáromi Mariska, Kópácsy Juliska, Klárné Angyal Ilka, Usatay Zsófia, Gazsi Mariska, Lukács Juliska* voltak a legjelesebbek. Nálunk kezdte pályáját *Rákosi Szidi* is. A férfiak közül *Tamásy, Együd, Tihanyi, Kápolnai, Dárday Gyula, Solymossy, Pusztay, Szilágyi, Németh József, Vidor Pál, Kiss Mihály, Hunyadi, Szirmai Imre, Kenedich Kálmán, Tollagi Adolf, Raskó József* és *Pintér Imre* játszottak nagyobb szerepeket.

— A régi gárdából különben ma már csak alig élünk egy-néhányan. Mi is megöregedtünk. *Kassai Vidór* például már nyolcvannégy éves.

— És milyenek voltak akkoriban a helyárák?

— Bizony a páholyok ára sem volt több nyolc-tíz forintnál. De az átlagos helyárák nyolcvan, hatvan, harminc krajcár között mozogtak. A karzat pláne husz krajcár volt.

— Az ilyen helyárák mellett nem lehettek magasak a fizetések. — fűztük tovább a gondolatokat.

— De nem bizony. A férfi színészek fizetése két-háromszáz, a kezdőfizetés harminc-harminöt forint volt. De hát kérem, akkor a színészek is egészen más milióban éltek. Az életük bohém, de családias volt. Szerették egymást s a közönség is szerette őket. A szerzők, — úgy tudom — tíz százalék tantiémet kaptak már akkor is.

— És a kritikusok?

— Az akkori kritika sokkal komolyabb és tárgyilagosabb volt. Az a színész vagy énekes, aki a fővárosi

sajtó előtt megállotta a helyét, bátran léphetett fel a világ akarmelyik színpadán. A kritika nagy hatalom volt. Ezt az is mutatja, hogy *Nagy Imre*, a híres hősszerű ösztönös kritikussal s ez nagyon éreztette hatását további működésén.

— Kommunikék akkor is voltak, — folytatta *Kenedich* — de nem az volt a formájuk ami ma. A lapok különben is nagyon tartózkodók voltak még a reklámok teközlése tekintetében is.

— A régi kritika jellemzésére különben elmondok egy esetet. Mikor 1884-ben vagy 1885-ben — határozottan már nem emlékszem — a „Ripp van Winklé“-t adták, *Pálmay Ilka*, mint a kékhegyek szelme, egy kék trikóban jött ki a színpadra. Másnap a sajtó nasábotokat írt arról, hogy a darabot be kell tiltani, mert ez a kék trikós szereplés szeméremsertő. Persze, akkor még nem voltak divatban a meztelen karok és meztelen lábak.

Az ősz művész ismét elgondolkodik.

— Sok minden mondanivalóm volna még, de nem igen jut eszembe már semmi. Pedig valamikor naplót is írtam. De olyan régen volt már...

— Valami kedves epizódot is mondjon el, kedves művész úr — biztatjuk. — A közönség nagyon halás lenne érte.

— Igen, hát már eszembe jutott valami. *Blaháné* egyszer súlyos beteg volt. Mikor végre egyik professzor — a neve már nem jut eszembe — odaadó ápolásával megmentette, először a „Sárga csikó“ Erzsijében lépett fel. A nézőtérén ott volt az orvosprofesszor is. A „Sárga csikó“ egyik jelenetében *Erzsi* ezzel lép a színpadra:

— Egyenesen a másvilágról jövök, de megmentett egy bácsi.

A Pista szerepét játszó színész ekkor így válaszolt:

— Az Isten áldja meg a megmentődet!

Mikor ezek a szavak elhangzottak, mindenki a jelenlévő orvostanár felé fordult s percekig tartó éljenzés támadt.

— Hát virágeső volt-e abban az időben?

— Olyan virágesők voltak akkor, kérem, hogy néha az óriási színpad minden részén térdig ért a virág.

— Leglelkesebb közönségünk természetesen a fiatalság volt. Jogászok és főiskolai hallgatók lepték el minden előadáson a karzatot, s a földszinti állóhelyet. Mondhatom,

hogy ők alkották a színház jét. Most is öszetalálkozom néha a hajdani lelkes diákokkal. De ma már mind öregedő, komoly urak. Egyetemi professzorok, híres orvosok és jogászok.

— És milyen viszonyban voltak az akkori katonasággal?

— Látja, — mosolyodik el az öreg színész. — ez a kérdése ismét eszembe juttat valamit. 1892 táján a *Próbaházasság* előadásán *Solyomossy* egy kuplét énekelt és azután elénekelte a *Kossuth-nótát*. A közönség ekkor frenetikus lelkesedéssel tüntetni kezdett, mire a katonaságot eltiltották a színház látogatásától. Sőt a katonazenéknek ettől kezdve megtiltották azt is, hogy színházakban játszhassanak.

A melegen, izléssel berendezett szoba órája mély zengéssel veri el a négy órát. Én Istenem, már több, mint egy óraja ülünk szembe ezzel a kedves öreg művésszel. Milyen hamar tova száll az idő, ha kellesz témákról beszélgetünk. Lát-szik a művészen, hogy már belefáradt a sok beszédbe. Elkészönünk.

— A Népszínház összeomlását majd magam fogom megírni, — mondja búcsúzás közben.

Már az utcán járunk. Siető, lökdösődő, izgatott emberek szaladgálnak ide s tova. A jelenbe értünk. A múlt a maga sok-sok kedves emlékével ott maradt abban a szobában, melynek ajtaja az imént csukódott be mögöttünk.

Molnár Endre